

آسیب‌شناسی اقتصاد هنرهای تجسمی
و ارائه راهکارهای بهبود آن: مطالعه
موردی استان گلستان/۱۲۹-۱۴۱

کارگاه هنر کودک والد، ۱۳۹۹،
آموزشگاه هنرهای تجسمی،
گرگان، مأخذ: نگارندگان

آسیب‌شناسی اقتصاد هنرهای تجسمی و ارائه راهکارهای بهبود آن: مطالعه موردی استان گلستان*

غلامرضا حسنی** مجید اشرفی***

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۲/۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۵/۱۱

صفحه ۱۲۹ تا ۱۴۱

نوع مقاله: پژوهشی

چکیده

هنر جایگاه اقتصادی ویژه‌ای دارد؛ از این رو، اقتصاد هنر یکی از محرک‌های اصلی فعالیت‌های هنری است. هدف پژوهش حاضر این بود که ضمن برقراری ارتباط فعال و کارکردی بین هنر و اقتصاد؛ وضعیت اقتصاد هنرمندان تجسمی استان گلستان را مورد مطالعه قرار داده و پس از آسیب‌شناسی، راهکارهایی برای ارتقاء آن جستجو و پیشنهاد نماید. در این راستا، دو سؤال مطرح می‌شود: ۱. آسیب‌های دامن‌گیر اقتصاد هنر در استان گلستان از ناحیه هنرمندان، دولت و نهادهای سیاست‌گذار، جامعه، فعالان اقتصادی هنر و رسانه‌های جمعی چیست؟ ۲. راهکارهای بهبود آسیب‌های اقتصاد هنر در استان گلستان از ناحیه هنرمندان، دولت و نهادهای سیاست‌گذار، جامعه، فعالان اقتصادی هنر، رسانه‌های جمعی کدامند؟ روش تحقیق، توصیفی-تحلیلی و شیوه جمع‌آوری اطلاعات کتابخانه‌ای و میدانی است. در بخش کیفی از شیوه دلفی برای شناسایی آسیب‌ها و راهکارهای بهبود آن‌ها؛ و در بخش کمی، بنا به نظر خبرگان و با استفاده از شیوه AHP به اولویت‌بندی آسیب‌ها پرداخته شد. نمونه آماری به روش انتخابی و هدفمند صورت گرفت؛ محدوده مکانی استان گلستان و زمان پژوهش سال ۱۳۹۸ تا ۱۳۹۹ بود. **نتایج** نشان داد در بین آسیب‌های اقتصاد هنر، عوامل دولت، هنرمندان، رسانه، جامعه و فعالان اقتصادی در رتبه اول تا پنجم اهمیت قرار دارند. موارد فرعی هر کدام از عوامل نشان می‌دهد که برای هنرمندان عامل نزول سطح کیفی هنر با تجاری‌سازی، برای دولت عامل ناکافی بودن سیاست‌های حمایتی و تشویقی دولت، برای فعالان اقتصادی عامل عدم وجود اصناف هنری و وابستگی مالی به دولت، برای رسانه عامل عدم گسترش فرهنگ و هنر، برای جامعه عامل جای نگرفتن هنر در سبد جامعه هزینه‌ای و برای فعالان اقتصادی عامل عدم وجود اصناف هنری و وابستگی مالی به دولت در رتبه اول قرار دارند. همچنین مطالعه نشان داد تشویق هنرمندان به خلق آثار مرتبط و متناسب با نیاز و ابعاد فرهنگی و اقلیمی جامعه، ارتقاء سواد هنرمندان در زمینه مؤلفه‌های اقتصاد هنر؛ ایجاد بازارچه‌ها و گذرهای فرهنگ و هنر و برگزاری حراج‌های استانی در سطح ملی و بین‌المللی؛ و اجرایی نمودن طرح خرید و سفارش آثار و کالاهای فرهنگی و هنری در دستگاه‌های دولتی، از جمله راهکارهای مهم جهت بهبود شرایط اقتصاد هنر در استان گلستان هستند.

کلیدواژه‌ها

اقتصاد هنر، هنرهای تجسمی ایران، رسانه‌ها، استان گلستان.

* این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی برون‌دانشگاهی با عنوان «آسیب‌شناسی اقتصاد هنر و ارائه راهکارهای بهبود آن: مطالعه موردی استان گلستان» است که با مشارکت حوزه هنری استان گلستان و دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی‌آباد کتول انجام شد.

** استادیار گروه هنر، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی‌آباد کتول، ایران (نویسنده مسئول)

Email: hassani@aliabadiau.ac.ir

*** دانشیار گروه حسابداری، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی‌آباد کتول، ایران

Email: mjd_ashrafi@aliabadiau.ac.ir

مقدمه

زندگی و وضعیت معاش آن‌ها شده است. از این رو، تلاش برای ارتقاء سطح فرهنگ عمومی جامعه و در کنار آن متقاعد نمودن متولیان و حامیان حقوقی هنرهای تجسمی از تولید و عرضه آثار هنری، از طریق این‌گونه مطالعات امکان‌پذیر است.

روش تحقیق

روش تحقیق، توصیفی-تحلیلی و شیوه جمع‌آوری اطلاعات کتابخانه‌ای و میدانی است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل سه دسته از خبرگان حوزه هنر و اقتصاد بود: الف. خبرگان حوزه اقتصاد و کارآفرینی؛ ب. هنرمندان صاحب‌نام و مهارت در حوزه هنرهای تجسمی (از رشته‌های نقاشی، گرافیک و خوشنویسی و نگارگری)؛ ج. سیاست‌گذاران حوزه هنر. برای انجام این کار، به تفکیک از بین هریک از دسته‌های اول، دوم و سوم ۱۰ نفر به‌طور انتخابی؛ مجموعاً ۳۰ نفر در نظر گرفته شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کیفی از تکنیک دلفی (نظر خبرگان) برای شناسایی آسیب‌ها و راهکارهای بهبود آن‌ها استفاده شد. در بخش کمی با توجه به نظر خبرگان و با استفاده از تکنیک AHP به اولویت‌بندی آسیب‌ها و راهکارهای بهبود آن‌ها پرداخته شد. محدوده مکانی پژوهش حاضر استان گلستان و زمان تحقیق سال ۱۳۹۸ تا ۱۳۹۹ بود. شیوه تجزیه و تحلیل کمی و کیفی است.

پیشینه تحقیق

در این بخش به ارائه برخی از نتایج حاصل از پژوهش‌های پیشین می‌پردازیم: حسینی و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان «تبیین فرآیند مشارکت نقاشان معاصر ایران در حراجی‌ها تبیین فرآیند مشارکت نقاشان معاصر ایران در حراجی‌ها»، مجله علمی-پژوهشی نگره، شماره ۶، بیان می‌کنند که بازاری بسته و نامشخص برای نقاشان ایرانی تا اواخر دهه هفتاد شمسی وجود داشته و از شرایط لازم برای فعالیت اجتماعی برخوردار نبودند، ولی با گذشت زمان شرایط دگرگون‌شده و فرآیند رو به رشدی را سپری نموده است. بختیاریان (۱۳۹۶) در مقاله خود با عنوان «مواجهه‌ی گفتمان هنری و اقتصادی در هنرهای تجسمی»، نشریه هنرهای تجسمی، شماره ۷۱، به این نکته اشاره می‌کند که مؤلفه‌های مشابهی در گفتمان اقتصادی و هنری وجود دارند.

ابوترابی و بهرامی (۱۳۹۴) در مقاله خود تحت عنوان «نقش دولت در توسعه اقتصاد»، مجله پژوهش هنر، شماره ۹، بر این باورند که یکی از مجادلات مهم در علم اقتصاد، تعیین مرز کارایی میان دولت و بازار است که میزان، نحوه و حوزه مداخله دولت در اقتصاد را تبیین می‌کند. مقاله حاضر، به دنبال پاسخ به این سؤال است که آیا مداخله دولت در هنر می‌تواند ناکارایی اقتصادی ناشی از شکست

یکی از مسئولیت‌های کلیدی سیاست‌گذاران فرهنگی برای توسعه همه‌جانبه، ایجاد تعامل پویا در بخش‌های کلیدی جامعه است؛ از این رو، ساماندهی اقتصاد در حوزه فرهنگ و هنر و نیز، راهکارهای بهبود آن در زمره وظایف آنان است. به نظر می‌آید یکی از مسائل مهم در اقتصاد هنر این است که نه هنرمندان و نه دولت زمینه‌های بهره‌مندی شایسته از قدرت اقتصادی هنر را به‌خوبی درک و دریافت ننموده‌اند. از سویی دیگر، در داخل کشور مردم نیز قادر و حاضر نیستند تا سرمایه‌های خود را صرف خرید آثار هنری نمایند؛ زیرا ورود به چنین فضایی را مغایر با شاخص‌ها و تعاریف مرسوم در حوزه اقتصاد و کسب درآمدهای حاصل از سرمایه‌گذاری‌های خرد و کلان خود می‌دانند.

در این پژوهش و وضعیت اقتصاد هنرمندان حوزه هنرهای تجسمی استان گلستان را مورد مطالعه قرار داده و پس از آسیب‌شناسی، راهکارهایی را برای ارتقاء آن جستجو و پیشنهاد نماید. برای تحقق این موضوع، پژوهش حاضر چند هدف را دنبال می‌نماید: بررسی و شناسایی آسیب‌های دامن‌گیر اقتصاد هنر و راهکارهای بهبود آن در استان گلستان، از ناحیه هنرمندان، دولت و نهادهای سیاست‌گذار، جامعه، فعالان اقتصادی هنر، رسانه‌های جمعی را دنبال می‌کند. در این راستا سؤال‌ها پژوهش در دو دسته آسیب‌ها و راهکارها مطرح می‌شود: ۱. آسیب‌های دامن‌گیر اقتصاد هنر در استان گلستان از ناحیه هنرمندان، دولت و نهادهای سیاست‌گذار، جامعه، فعالان اقتصادی هنر و رسانه‌های جمعی چیست؟ ۲. راهکارهای بهبود آسیب‌های اقتصاد هنر در استان گلستان از ناحیه هنرمندان، دولت و نهادهای سیاست‌گذار، جامعه، فعالان اقتصادی هنر، رسانه‌های جمعی کدام‌اند؟

ضرورت و اهمیت تحقیق در اینست که موضوع مورد مطالعه (اقتصاد هنر) اساساً مبحث جوان و تازه‌ای است که در کشور ما مطرح شده است؛ لذا ضروری است که به‌طور جامع به آن پرداخته و ظرفیت‌های آن شناسایی و نتایج آن به عمل درآید. از این رو، این پژوهش برای اولین بار در استان گلستان اجرا شد، لذا موضوع مورد مطالعه از دو جهت باید مورد توجه قرار گیرد جهت اول مربوط به میزان پاسخ‌گویی به نیازمندی‌های کاربردی و اجرایی؛ جهت دوم فلسفه طرح موضوع و علت ورود محقق به آن. بررسی و نگاهی اجمالی به اقتصاد کشور و حوزه هنر نشان می‌دهد، گرایش به سرمایه‌های فرهنگی از الزامات دولت در جایگزینی پتانسیل‌های انکارناپذیر فرهنگ و هنر بجای نفت، صنایع سنگین و ... است. لذا، انجام چنین پژوهش‌هایی بستر ساز شناسایی فرصت‌های جدید سرمایه‌گذاری در اقتصاد کشور است. از سویی دیگر، عدم اقبال هنرمندان بومی در ارائه و فروش آثار هنری، موجب تنزل سطح

تصویر ۱. آتلیه نقاشی، دانشکده هنر، یکی از دانشگاه‌های استان گلستان، مأخذ: نگارندگان

می‌دهند. (تراسبی، ۱۳۸۹، ۲۹)

به کمک گسترش رسانه‌های ارتباطی، امروزه تنوع و بازار بزرگ‌تری برای مبادله محصولات فرهنگی ایجاد شده است و این موضوع، باعث شده تا اقتصاددانان و مدیران فرهنگی توجه بیشتری داشته باشند. البته برخی از جلوه‌های فرهنگی جنبه تجاری بیشتری دارند و در نتیجه بودجه‌هایی که باید به آن‌ها تخصیص داده شوند، متفاوت هستند. فارغ از اینکه ما ارزش هنر را چه معنا کنیم بازهم نمی‌شود آن را از محدودیت‌های عالم مادی یا اقتصادی مصون نگه داشت. (Gray, M & Heilbrun, 2004, 2-5) در این میان برخی صاحب‌نظران، راه‌های افراطی را در پیش گرفته و ارزش هنری و زیباشناختی را محدود به ارزش‌های اقتصادی می‌دانند. در صورتی که این دو فقط در لفظ می‌گوید: «ارزش هنر همان چیزی است که آن ارزش مشترک‌اند. کالمر را از سایر چیزها متمایز می‌کند». (Klamer, 1996, 37)

ویژگی اقتصاد هنرهای تجسمی

برای تعیین ارزش آثار هنری، معیارهای مشخص از پیش تعیین شده‌ای وجود ندارد. مثل تمام بخش‌های دیگر، اینجا در هنر نیز نوسان قیمت همه چیز را پیش‌بینی‌ناپذیر ساخته است؛ اما آلسیا زورلونی، یکی از مهم‌ترین معیارها را اشتها هنرمند می‌داند که البته خود این اشتها، به حامیانی همچون منتقدان، موزه‌داران، دلالان هنری و مورخان هنر وابسته است. این اقشار می‌توانند از نام هنرمند یک برند بسازند. (Zorloni, 2013, 89-90) بدین ترتیب، «وقتی نام هنرمند، ویژگی‌های اثرش را در تخیل جمعی تداعی می‌کند، او در حال تبدیل شدن به یک برند است». (Ibid, 90)

واقعیت این است که از نظر کاندلا و کاستلانی، گفتمان اقتصادی و هنری، نزدیک‌تر از چیزی هستند که تصور می‌شود و با مؤلفه‌های مشابهی مثل عقلانیت، خلاقیت، روش، شهود و صوری بودن سروکار دارند. (Ibid, 1). اقتصاد هنر هم‌ریشه در اندیشه اقتصادی دارد و

بازار را کاهش دهد؟

محمدی (۱۳۹۴) نیز در مقاله خود «عوامل تأثیرگذار بر روند تحولات اقتصاد هنر»، مجله پژوهش هنر، شماره ۹، آورده است، هنرمند و اثر هنری او مستقیم و غیرمستقیم متأثر از جامعه‌ای است که در آن حضور دارد. زمان و دوره‌های مختلف تاریخ آن جامعه و به تبع، شرایط فرهنگی و اقتصادی از عوامل مهم در گردش اقتصادی هنر می‌باشند. باگذشت زمان و تغییر مفهوم و کارایی هنر و به وجود آمدن جریان‌های جدید هنری، سلیقه و معیار پذیرش آثار و به تبع، آن نوع مخاطب و خریدار آن نیز تغییر کرده است.

پنجه باشی و زمانی (۱۳۹۴) نیز در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی تأثیرات بسته‌بندی در اقتصاد هنر»، مجله پژوهش هنر، شماره ۹، معتقدند هنر با جامعه در تعامل است و از آن تأثیر می‌پذیرد. هنر دارای جایگاه اقتصادی بوده و نقش قابل‌توجهی را در توسعه ایفا می‌کند. اقتصاد هنری، محرک اصلی فعالیت‌ها و آثار هنری است. تلاش نگارندگان در مقاله حاضر بر آن بوده تا به راهکارهایی جهت معرفی هرچه بهتر این آثار و رونق بازار هنر در بعد ملی و بین‌المللی دست یابند. دولت‌آبادی و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان «تأثیر موانع اقتصادی مؤثر بر رشد و توسعه بیمه آثار هنری در ایران»، مجله پژوهش هنر، شماره ۹، چنین بیان می‌دارند که هنر نوعی ابزار ارتباطی بین افراد تلقی می‌شود. در نتیجه، بهبود وضعیت تولید و عرضه آثار هنری و برقراری ارتباط با تشکلهای هنرمندان زمینه توسعه فرهنگی و اقتصادی کشور را فراهم می‌کند. در این بین بیمه آثار هنری یکی از نیازهای اساسی جامعه هنر است. اشرفی (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان «اقتصاد هنر یا هنر اقتصادی»، مجله رشد آموزش هنر، شماره ۳۷، معتقد است، زحمات طاقت‌فرسای هنرمند برای خلق اثر هنری بر کسی پوشیده نیست، اما رونق بازار هنر به‌ویژه در بخش هنرهای تجسمی نیز نکته‌ای است که همواره می‌تواند دلگرمی و انگیزه لازم را برای اهالی هنر فراهم سازد. با اینکه در بودجه‌های دولتی موضوع خرید آثار هنری پیش‌بینی شده، تجربه نشان داده است که برای عملیاتی شدن این مصوبه‌ها فعلاً زمینه هموار و فراهم نیست.

هنر و اقتصاد

نزدیکی هنر و اقتصاد در مقوله عام‌تر فرهنگ باعث گشته تا این دو در کنار هم قرار گیرند و همچون حلقه‌های زنجیر، تمام واقعیت‌های اجتماعی و افراد را به هم متصل می‌کند. بسط اقتصاد و هنر از عناصر اولیه و اصلی متمدن شدن بشر است. دیوید تراسبی معتقد است، گفتمان اقتصادی و عملکرد آن درون زمینه فرهنگی و مناسبات و جریان‌های فرهنگی نیز در یک زیست-محیط اقتصادی رخ

تصویر ۲. کارگاه هنر کودک والد، ۱۳۹۹، آموزشگاه هنرهای تجسمی، گرگان، مأخذ: همان

فقر قیمتی در فرایند تولید، ظرفیت بهره‌وری آن محدود می‌شود؛ سوم اینکه برای تعیین ارزش کار باید همکاری عوامل متعدد را در محاسبه آورد؛ چهارم انگیزه‌ی نوآوری مادی نیست. (Zorloni, 2013, 26)

به اعتقاد ابینگ، وضعیت بازار هنر برای مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان، عجیب و غیرقابل‌پیش‌بینی است و به‌جز موارد محدود، بیشتر هنرمندان یا اقتصاد را در هنر انکار می‌کنند و دغدغه‌های مالی را کنار می‌گذارند و یا بی‌تفاوتی پیش می‌گیرند و درویش‌نمایی می‌کنند. این نوعی واپس‌زدن اقتصاد هنر است که نگران آینده بودن را به دل هنرمند راه نمی‌دهد. (استالبراس، ۱۳۸۸، ۱۰۸) به‌رحال اینکه هنرمند انگیزه‌های فرهنگی را به‌خاطر انگیزه‌های اقتصادی فدا نکند از ویژگی‌های خاص هنر، به‌ویژه هنر تجسمی است که به‌ویژگی ساختاری آن تبدیل‌شده است و این می‌تواند دلیل تفاوت تولید یک پای‌افزار با یک تابلوی نقاشی باشد. به‌باور ابینگ همین مورد اخیر، بازار هنر را مستقل و متمایز از سایر بازارها می‌سازد. البته وجود اختلاف میان دو دسته از هنرهای فراتر و فروتر عامل دوام استثنایی بودن این اقتصاد است که با جریان‌های پسامدرنیستی و تمایز زدایی گسترده و تداخل مرزهای هنر و غیر هنر تهدید می‌شود. (ابینگ، ۱۳۹۲، ۵۴۳)

اقتصاد عمومی و اقتصاد هنر

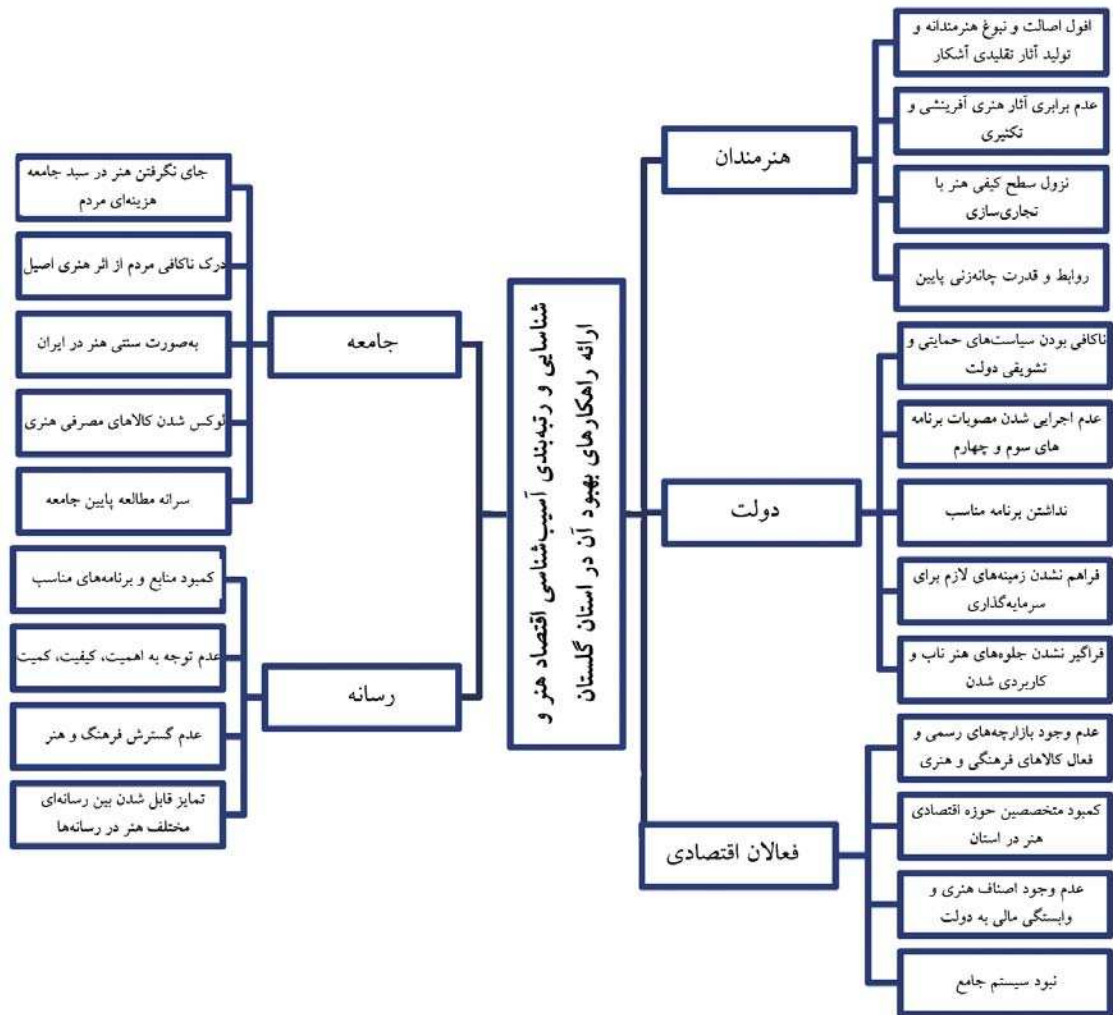
هرچه اقتصاد در زمینه فرهنگ و هنر بیشتر تقویت‌شده باشد، طراحی هنری، ساخت و تولید هنری نیز به‌عنوان منشأ آثار هنری مؤثر بیشتر محقق خواهد شد. سازمان‌های فرهنگی و هنری متولیان رسمی و قانونی هنرهای متنوع و متعدد نظیر سینما، تئاتر، هنرهای تجسمی، موسیقی و هنر معماری، هستند، ولی از آنجایی که هنر الزاماً اقتصادی قلمداد نمی‌شوند، اقتصاد هنری تحت امر سازمان‌های اقتصادی

هم‌ریشه در مطالعات کارشناسان هنر، یعنی یک عده سهم عملی و عده‌ای دیگر نیز سهم نظری دارند. در دهه ۱۹۹۰ اقتصاد هنر در اقتصاد سیاسی جایگاه خاصی به دست آورد، یعنی حوزه‌ای از اقتصاد کاربردی که به‌جای علائق انتزاعی روی یک بخش یا ابژه خاص فکر می‌کند. (Ibid, 21)

در سه حوزه می‌توان اقتصاد هنرهای تجسمی را ارزیابی نمود. ارزیابی تأثیر فرهنگ بر اقتصاد، نوع سوم این ارزیابی تشکیل می‌دهد. این همان دلیل است که موجب می‌شود در بیشتر موارد اقتصاد فرهنگ را با فرهنگ اقتصاد برابر در نظر بگیرند. از این جهت می‌توان درآمدهای پایین یا فقر برخی هنرمندان تجسمی مثل طراحان و گرافیست‌ها را هم از بعد فردی و هم اجتماعی بررسی نمود. به‌عبارت‌دیگر نه تنها این‌که در رونق گرفتن کار یک هنرمند مهارت و توانایی مؤثر است بلکه نحوه نگرش متقاضی آثار هنری نیز عامل تأثیرگذار دیگری است. این‌که یک متقاضی اثر هنری، آن اثر را تنها به چشم اجتماع دیجیتال نبیند، باعث می‌شود عامل قلم و رنگ و کاغذ یا یک کار صرفاً بسیار قابل‌توجه‌ای در تعیین بهای کار باشد.

به‌زعم کسانی مثل بامول هنر از مقولاتی است که در زمره فعالیت‌های خدماتی طبقه‌بندی می‌شود، یعنی بخشی که تنها با حضور ماشین نمی‌تواند به انجام برسد و خلاقیت و ایده‌های انسانی جزو لازم و جدانشدنی آن است؛ بنابراین، نیازی به بیان نیست که توانایی فردی شرط لازم است، ولی شرط کافی نیست و برای پیروزی حمایت بازار و فرهنگ موردنیاز است. تصور برگزاری یک کنسرت بدون حضور خواننده و یا یک نمایش بدون حضور بازیگر غیرممکن است. با در نظر گرفتن این عوامل، هزینه تولید را افزایش می‌دهد و در نتیجه کار باقیمت بالاتری برای مصرف‌کننده عرضه خواهد شد که این می‌تواند به کم شدن تقاضا بینجامد و شکاف عوایدی را دامن بزند (۲۱۴-۲۰۷، ۱۹۹۶، Cowen See). هرچند کمک‌های دولتی و بخش خصوصی و هدایا می‌توانند اندکی این شکاف را برکنند؛ اما مشکل همچنان پابرجاست و یک‌بار برای همیشه حل نمی‌شود. به‌رحال عملکرد سیستم اقتصاد می‌تواند بر هنر تأثیرگذار باشد و هرگونه دخالت می‌تواند عواقب مطبوع و نامطبوعی ایجاد کند. (Zorloni, 2013, 2)

این ویژگی‌های چهارگانه هنر است که باعث می‌شود یک اثر هنری حتی در مواردی بالاتر از هر نوع کالای دیگر که با هزینه‌ی بالاتر و در شرایط سخت‌تری تولید می‌شود، ارزش اقتصادی داشته باشد. نخست این‌که یک اثر هنری منحصر به فرد و اصل، محصول یک کار خلاقانه است و در نتیجه می‌توان آن را شبیه به یک اختراع یا نوعی ابداع در نظر گرفت؛ دوم این‌که به خاطر

نمودار ۱. نمودار درخت سلسله مراتبی AHP آسیب‌شناسی اقتصاد هنر و ارائه راهکارهای بهبود آن در استان گلستان نتایج تحلیل، مأخذ: نگارندگان

دولتی. (راورداد، ۱۳۶۷، ۵۶)

تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این پژوهش ابتدا با استفاده از روش نظرسنجی خبرگان آسیب‌ها و راهکارهای کاهش این آسیب به‌طور کلی مشخص گردید و سپس با نظر خبرگان هرکدام از آسیب‌ها و راهکارها در زیرگروه‌های خود قرار داده شد. نتایج این نظرسنجی و طبقه‌بندی در نمودار ۱ آمده است:

بر اساس این نتایج نمودار ۱ از منظر هنرمندان مهم‌ترین مشکل اقتصاد هنر افول اصالت و نبوغ هنرمندانه و تولید آثار تقلیدی است. از منظر دولت، ناکافی بودن سیاست‌های تشویقی و حمایتی دولت، از منظر فعالان اقتصادی، عدم وجود بازارچه‌های رسمی و فعال کالاهای فرهنگی و هنری، از منظر جامعه، جای نگرش هنر در سبدهای مردم و از منظر رسانه، کمبود منابع و برنامه‌های مناسب مهم‌ترین

نهادی به شکل مطلق هنری یا مطلق محض نیست. اگر مدیریت هنری اعتبارات و بودجه‌های تولید را تأمین نماید از این نظر هنر می‌تواند در تناسب کامل با ساختارهای اقتصادی هنر و جایگاه و سطح اقتصاد هنری محسوب شود. در واقع هزینه طراحی، ساخت و تولید آثار هنری از بودجه‌های عمومی تأمین و صرف تولید اثر هنری نوین می‌شود. این روند می‌تواند به‌عنوان عاملی برای توسعه و تقویت اقتصاد هنر قلمداد شود. روند سازمان‌دهی شده سفارش و تولید آثار هنری می‌تواند امکان برنامه‌ریزی و مدیریت منابع را فراهم آورد. (احمدی، ۱۳۹۴، ۴۷)

عوامل و عناصر غیر زیبایی‌شناختی و افراد غیر هنرمند، در کنار هنرمند، در چگونگی و شکل‌گیری آثار هنری نقش بازی می‌کنند. در طول تاریخ به ترتیب سه نوع حمایت از هنرمندان صورت گرفته عبارت‌اند از: حمایت‌های خصوصی؛ حمایت در بازار آزاد هنر؛ حمایت‌های

تصویر ۳. نمایشگاه نقاشی، یکی از گالری‌های استان گلستان،
مأخذ: همان

مشکل اقتصاد هنر در استان گلستان می‌باشند.

نتایج تحلیل جدول ۱ محاسبه‌شده وزن‌های نهایی نشان می‌دهد که عامل ناکافی بودن سیاست‌های حمایتی و تشویقی دولت با وزن نسبی ۰/۱۰۹ در رتبه اول و پس از آن عامل عدم گسترش فرهنگ و هنر با وزن نسبی ۰/۱۰۰ در رتبه دوم و نزول سطح کیفی هنر با تجاری‌سازی با وزن نسبی ۰/۰۹۲ در رتبه سوم و عدم اجرایی شدن مصوبات برنامه‌های سوم و چهارم با وزن نسبی ۰/۰۷۱ در رتبه چهارم و نداشتن برنامه مناسب با وزن نسبی ۰/۰۶۵ در رتبه پنجم و جای نگرفتن هنر در سید جامعه هزینه‌ای مردم با وزن نسبی ۰/۰۶۲ در رتبه ششم و افول اصالت و نبوغ هنرمندانه و تولید آثار تقلیدی آشکار با وزن نسبی ۰/۰۵۸ در رتبه هفتم و فراهم نشدن زمینه‌های لازم برای سرمایه‌گذاری با وزن نسبی ۰/۰۴۷ در رتبه هشتم و عدم وجود اصناف هنری و وابستگی مالی به دولت با وزن نسبی ۰/۰۴۶ در رتبه نهم و عدم توجه به اهمیت، کیفیت، کمیت با وزن نسبی ۰/۰۴۵ در رتبه دهم و عدم برابری آثار هنری آفرینشی و تکثیری با وزن نسبی ۰/۰۴۴ در رتبه یازدهم و درک ناکافی مردم از اثر هنری اصیل با وزن نسبی ۰/۰۴۳ در رتبه دوازدهم و فراگیر نشدن جلوه‌های هنر ناب و کاربردی شدن با وزن نسبی ۰/۰۴۰ در رتبه سیزدهم و تمایز قابل شدن بین رسانه‌های مختلف هنر در رسانه‌ها وزن نسبی ۰/۰۳۱ در رتبه چهاردهم و نبود سیستم جامع با وزن نسبی ۰/۰۲۷ در رتبه پانزدهم و کمبود منابع و برنامه‌های مناسب با وزن نسبی ۰/۰۲۱ در رتبه شانزدهم و سرانه مطالعه پایین جامعه با وزن نسبی ۰/۰۱۹ در رتبه هفدهم و روابط و قدرت چانه‌زنی پایین با وزن نسبی ۰/۰۱۸ در رتبه هجدهم و لوکس شدن کالاهای

مصرفی هنری با وزن نسبی ۰/۰۱۷ در رتبه نوزدهم و عدم وجود بازارچه‌های رسمی و فعال کالاهای فرهنگی و هنری با وزن نسبی ۰/۰۱۶ در رتبه بیستم و کمبود متخصصین حوزه اقتصادی هنر در استان با وزن نسبی ۰/۰۱۴ در رتبه بیست و یکم و به‌صورت سنتی هنر در ایران با وزن نسبی ۰/۰۱۲ در رتبه بیست و دوم اهمیت قرار دارد.

نتایج آزمون میانگین برای راهکارها

با استفاده از نظر خبرگان پژوهش راهکارهای جدول ۲ جهت از بین بردن یا کاهش آسیب‌های مطرح‌شده پیشنهاد می‌شود. شایان‌نکر است تنها راهکارهایی که نمره بالاتر از ۳ و نیم اخذ کردند در این فهرست قرار گرفته‌اند. جدول ۳ راهکارهای بهبود آسیب‌های اقتصادی هنر و فرد یا نهاد ذیربط را نشان می‌دهد.

جدول ۱. رتبه بندی آسیب‌شناسی اقتصادی هنر و ارائه راهکارهای بهبود آن در استان گلستان بر اساس روش تحلیل سلسله مراتبی AHP، مأخذ: نگارندگان

رتبه (اولویت)	وزن نهایی	وزن محلی عوامل فرعی	عوامل فرعی	وزن عوامل اصلی	عوامل اصلی
۷	۰/۰۵۸	۰/۲۷۴	افول اصالت و نبوغ هنرمندانه و تولید آثار تقلیدی آشکار	۰/۲۱۳	هنرمندان
۱۱	۰/۴۴	۰/۲۱۰	عدم برابری آثار هنری آفرینشی و تکثیری		
۳	۰/۰۹۲	۰/۴۳۳	نزول سطح کیفی هنر با تجاری‌سازی		
۱۸	۰/۰۱۸	۰/۰۸۲	روابط و قدرت چانه‌زنی پایین		

ادامه جدول ۱.

دولت	۰/۳۳۲	ناکافی بودن سیاست‌های حمایتی و تشویقی دولت	۰/۳۲۹	۰/۱۰۹	۱
		عدم اجرایی شدن مصوبات برنامه‌های سوم و چهارم	۰/۲۱۴	۰/۰۷۱	۴
		نداشتن برنامه مناسب	۰/۱۹۵	۰/۰۶۵	۵
		فراهم نشدن زمینه‌های لازم برای سرمایه‌گذاری	۰/۱۴۳	۰/۰۴۷	۸
		فراگیر نشدن جلوه‌های هنر ناب و کاربردی شدن	۰/۱۱۹	۰/۰۴۰	۱۳
فعالان اقتصادی	۰/۱۰۴	عدم وجود بازارچه‌های رسمی و فعال کالاهای فرهنگی و هنری	۰/۱۶۳	۰/۰۱۶	۲۰
		کمبود متخصصین حوزه اقتصادی هنر در استان	۰/۱۳۸	۰/۰۱۴	۲۱
		عدم وجود اصناف هنری و وابستگی مالی به دولت	۰/۴۳۹	۰/۰۴۶	۹
		نبود سیستم جامع	۰/۲۵۹	۰/۰۲۷	۱۵
جامعه	۰/۱۵۳	جای نگرفتن هنر در سبد جامعه هزینه‌ای مردم	۰/۴۰۳	۰/۰۶۲	۶
		درک ناکافی مردم از اثر هنری اصیل	۰/۲۸۸	۰/۰۴۳	۱۲
		به‌صورت سنتی هنر در ایران	۰/۰۷۹	۰/۰۱۲	۲۲
		لوکس شدن کالاهای مصرفی هنری	۰/۱۱۲	۰/۰۱۷	۱۹
		سرانه مطالعه پایین جامعه	۰/۱۱۹	۰/۰۱۹	۱۷
رسانه	۰/۱۹۸	کمبود منابع و برنامه‌های مناسب	۰/۱۰۸	۰/۰۲۱	۱۶
		عدم توجه به اهمیت، کیفیت، کمیت	۰/۲۲۸	۰/۰۴۵	۱۰
		عدم گسترش فرهنگ و هنر	۰/۵۰۵	۰/۱۰۰	۲
		تمایز قابل شدن بین رسانه‌های مختلف هنر در رسانه‌ها	۰/۱۵۸	۰/۰۳۱	۱۴

جدول ۲. نتایج آزمون میانگین برای سؤالات راهکار، مأخذ: نگارندگان

میانگین	طبقه‌بندی	شاخص‌ها	بعد
۳/۸۸۸	هنرمندان / دولت / فعالان اقتصادی	ارتقاء سواد هنرمندان و دانشجویان در زمینه تعاریف، تحولات، مناسبات، روابط و نحوه ارائه آثار هنری مطلوب و قابل سرمایه‌گذاری	راهکار
۳/۷۷۷	دولت / هنرمندان / جامعه / رسانه‌ها	تشویق هنرمندان به خلق آثار اصیل؛	
۴/۴۴۴	دولت / جامعه / رسانه‌ها	تشویق هنرمندان به خلق آثار مرتبط و متناسب با نیاز و ابعاد فرهنگی و اقلیمی جامعه	
۳/۵۵۵	دولت	تخصیص یارانه خرید لوازم هنری به هنرمندان؛	
۳/۷۷۷	دولت / هنرمندان / فعالان اقتصادی	تولید لوازم هنری داخلی باکیفیت مطلوب	
۴/۲۲۲	دولت / هنرمندان / فعالان اقتصادی / رسانه‌ها	ارتقاء سواد هنرمندان و دانشجویان در زمینه مؤلفه‌های اقتصاد هنر؛	
۴/۱۱۱	دولت	تخصصی کردن مشاغل هنری؛	
۳/۵۵۵	دولت / هنرمندان	راه‌اندازی نگارخانه‌های تخصصی و به‌کارگیری مدیران زبده؛	
۳/۵۵۵	دولت	پایبندی به ضوابط و مقررات آیین‌نامه‌های وزارتی در صدور مجوز فعالیت‌های فرهنگی و هنری	
۴/۲۲۲	دولت	اجرای نمودن طرح خرید و سفارش آثار و کالاهای فرهنگی و هنری در دستگاه‌های دولتی به استناد مصوبات جلسه ۵۳۱ شورای انقلاب فرهنگی مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۹ (۱٪ و ۰/۵٪ از اعتبارات) بر اساس نظر کارشناسان خبره؛ و ماده ۱۰۴ (بند «ی» و بند «و») برنامه چهارم توسعه	
۴/۰۰۰	دولت	تدوین و تنظیم مقررات و ایجاد تسهیلات جهت بهبود بخشی به صادرات آثار هنری؛	
۴/۲۲۲	دولت / هنرمندان / فعالان اقتصادی	امکان‌سنجی و تدوین رویکردهای بازاریابی در پروژه‌های هنری؛	
۳/۵۵۵	دولت	حمایت و نظارت دولت بر بازارهای رقابتی هنر؛	
۴/۲۲۲	دولت / هنرمندان	توجه به اهداف و سیاست‌های کلی فرهنگی برنامه سوم توسعه کشور (جلسه ۴۳۹ شورای انقلاب فرهنگی مورخ ۱۳۸۷/۱/۲۳) برای ایجاد زمینه‌های مناسب برای تقویت بنیه مادی و رونق اقتصاد فرهنگ؛	
۴/۳۳۳	دولت / هنرمندان / فعالان اقتصادی	ایجاد بازارچه‌ها و گذرهای فرهنگ و هنر و برگزاری حراج‌های استانی در سطح ملی و بین‌المللی؛	
۳/۶۶۶	دولت / فعالان اقتصادی	حمایت‌های تسهیلاتی در خصوص راه‌اندازی و توسعه کارگاه‌های هنری کارآفرین؛	
۳/۷۷۷	دولت / هنرمندان / فعالان اقتصادی	هم‌گرایی بین دستگاه‌های دولتی مرتبط، در خصوص شناسایی قابلیت‌های هنری اقوام استان و ایجاد مرکزی متشکل از هنرمندان حوزه‌های مختلف باهدف باز زنده سازی و خلق آثار متنوع با قابلیت‌های سرمایه‌گذاری ارائه به بازار؛	
۳/۷۷۷	دولت / هنرمندان / جامعه / رسانه‌ها	ارتقاء سواد بصری و فرهنگی آحاد جامعه از طریق توجه به جنبه‌های فناورانه و نوآورانه، در سفارش آثار هنرهای بومی و سنتی و تلفیق آن با رویکردها و زبان رسانه‌های هنر معاصر	
۳/۵۵۵	دولت / هنرمندان / فعالان اقتصادی	انجام پروژه مطالعاتی آمایش سرزمین فرهنگی در استان گلستان، باهدف شناسایی بسترها و توسعه بازار صنایع و محصولات فرهنگی؛	

۳/۵۵۵	دولت/ هنرمندان / فعالان اقتصادی	انجام پروژه مطالعاتی آمایش سرزمین فرهنگی در استان گلستان، باهدف شناسایی بسترها و توسعه بازار صنایع و محصولات فرهنگی؛	راهکار
۴/۱۱۱	دولت	تخصیص بودجه سالانه استانی به سهم فرهنگ و هنر، متناسب با شاخص‌های اقتصاد ملی، به استناد بندهای ماده ۱۰۴ برنامه چهارم توسعه؛	
۴/۱۱۱	دولت/ هنرمندان / جامعه / رسانه‌ها فعالان اقتصادی	اعتمادسازی بین صاحبان سرمایه باهدف تقویت حمایت خصوصی از هنر و هنرمندان؛	
۳/۷۷۷	دولت/ هنرمندان / فعالان اقتصادی	راهاندازی و توسعه بنگاه‌ها و نهادهای اقتصادی بخش فرهنگ در استان؛	
۳/۷۷۷	دولت/ هنرمندان / رسانه‌ها	برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی مستمر و هدفمند برای مدرسین، با توجه به تحول در روش‌ها و سرفصل‌های آموزشی هنر در دنیا	
۴/۱۰۰۰	دولت/ هنرمندان / رسانه‌ها	تشکیل کارگروه‌های تخصصی از هنرمندان برجسته در دستگاه‌های دولتی مرتبط؛	
۳/۷۷۷	دولت	در نظر گرفتن تسهیلات بانکی کم‌بهره برای حضور هنرمندان در مجامع بین‌المللی	
۳/۸۸۸	دولت	اعطای تسهیلات بانکی به مشاغل فرهنگی	
۴/۱۰۰۰	دولت/ هنرمندان / رسانه‌ها	توجه به ماهیت، اصالت، هویت، جنبه‌ها و تأثیرات زیبایی‌شناختی و روان‌شناختی و قدرت اثربخشی هنرها و به‌کارگیری صحیح، متناسب و کارشناسانه آن‌ها در فضای شهری، فرهنگی و اجتماعی	
۳/۸۸۸	هنرمندان / دولت / رسانه‌ها	شفاف‌سازی درباره ضرورت‌های وجودی و گسترش کمی و کیفی آثار هنری فاخر در اماکن عمومی؛	
۳/۵۵۵	دولت	تخصیص یارانه‌های فرهنگی و هنری و حمایت از مخاطب و مصرف‌کننده آثار فرهنگی و هنری، بجای تولیدکننده آثار؛	
۳/۸۸۸	دولت/ هنرمندان / فعالان اقتصادی / رسانه‌ها/ جامعه	برگزاری جشنواره‌ها و نمایشگاه‌های مستمر، باهدف تقویت بازار و اقتصاد هنرهای بومی و اصیل	
۳/۸۸۸	دولت	عملیاتی نمودن معافیت‌های مالیاتی حوزه فرهنگ و هنر؛	
۳/۸۸۸	دولت	تنظیم مقررات، استقرار و تقویت فعالیت تعاونی‌های فرهنگی و تشکل‌های صنفی - هنری؛ به استناد ماده ۱۱۶ (بند «الف») برنامه چهارم توسعه؛	
۳/۵۵۵	دولت/ هنرمندان	تشکیل کارگروه‌های علمی-پژوهشی و حمایت اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی و سایر نهادهای ذی‌ربط به‌منظور افزایش مجلات و نشریات تخصصی حوزه هنر	

جدول ۳. نتایج آزمون میانگین برای سؤالات راهکارها، مأخذ: نگارندگان

طبقه‌بندی	شاخص‌ها	بعد
هنرمندان / دولت / فعالان اقتصادی	ارتقاء سواد هنرمندان و دانشجویان در زمینه تعاریف، تحولات، مناسبات، روابط و نحوه ارائه آثار هنری مطلوب و قابل سرمایه‌گذاری	راهکار
دولت / هنرمندان / جامعه / رسانه‌ها	تشویق هنرمندان به خلق آثار اصیل	
دولت / جامعه / رسانه‌ها	تشویق هنرمندان به خلق آثار مرتبط و متناسب با نیاز و ابعاد فرهنگی و اقلیمی جامعه	
دولت	تخصیص یارانه خرید لوازم هنری به هنرمندان؛	
دولت / هنرمندان / فعالان اقتصادی	تولید لوازم هنری داخلی با کیفیت مطلوب	
دولت / هنرمندان / فعالان اقتصادی / رسانه‌ها	ارتقاء سواد هنرمندان و دانشجویان در زمینه مؤلفه‌های اقتصاد هنر؛	
دولت	تخصیص کردن مشاغل هنری؛	
دولت / هنرمندان	راه‌اندازی نگارخانه‌های تخصصی و به‌کارگیری مدیران زبده	
دولت	پایبندی به ضوابط و مقررات آیین‌نامه‌های وزارتی در صدور مجوز فعالیت‌های فرهنگی و هنری	
دولت	اجرای نمودن طرح خرید و سفارش آثار و کالاهای فرهنگی و هنری در دستگاه‌های دولتی به استناد مصوبات جلسه ۵۳۱ شورای انقلاب فرهنگی مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۹ (۱٪ و ۰/۱۵٪ از اعتبارات) بر اساس نظر کارشناسان خبره؛ و ماده ۱۰۴ (بند «ی» و بند «و») برنامه چهارم توسعه	
دولت	تدوین و تنظیم مقررات و ایجاد تسهیلات جهت بهبود بخشی به صادرات آثار هنری؛	
دولت / هنرمندان / فعالان اقتصادی	امکان‌سنجی و تدوین رویکردهای بازاریابی در پروژه‌های هنری؛	
دولت	حمایت و نظارت دولت بر بازارهای رقابتی هنر؛	
دولت / هنرمندان	توجه به اهداف و سیاست‌های کلی فرهنگی برنامه سوم توسعه کشور (جلسه ۴۳۹ شورای انقلاب فرهنگی مورخ ۱۳۸۷/۱/۲۳) برای ایجاد زمینه‌های مناسب برای تقویت بنیه مادی و رونق اقتصاد فرهنگ؛	
دولت / هنرمندان / فعالان اقتصادی	ایجاد بازارچه‌ها و گذرهای فرهنگ و هنر و برگزاری حراج‌های استانی در سطح ملی و بین‌المللی؛	
دولت / فعالان اقتصادی	حمایت‌های تسهیلاتی در خصوص راه‌اندازی و توسعه کارگاه‌های هنری کارآفرین؛	
دولت / هنرمندان / فعالان اقتصادی	هم‌گرایی بین دستگاه‌های دولتی مرتبط، در خصوص شناسایی قابلیت‌های هنری اقوام استان و ایجاد مرکزی متشکل از هنرمندان حوزه‌های مختلف باهدف باز زنده سازی و خلق آثار متنوع با قابلیت‌های سرمایه‌گذاری ارائه به بازار؛	
دولت / هنرمندان / جامعه / رسانه‌ها	ارتقاء سواد بصری و فرهنگی آحاد جامعه از طریق توجه به جنبه‌های فناورانه و نوآورانه، در سفارش آثار هنرهای بومی و سنتی و تلفیق آن با رویکردها و زبان رسانه‌ای هنر معاصر	
دولت / هنرمندان / فعالان اقتصادی	انجام پروژه مطالعاتی آمایش سرزمین فرهنگی در استان گلستان، باهدف شناسایی بسترها و توسعه بازار صنایع و محصولات فرهنگی؛	
دولت	تخصیص بودجه سالانه استانی به سهم فرهنگ و هنر، متناسب با شاخص‌های اقتصاد ملی، به استناد بندهای ماده ۱۰۴ برنامه چهارم توسعه؛	

دولت/ هنرمندان / جامعه / رسانه‌ها/ فعالان اقتصادی	اعتمادسازی بین صاحبان سرمایه باهدف تقویت حمایت خصوصی از هنر و هنرمندان؛	راهکار
دولت/ هنرمندان / فعالان اقتصادی	راه‌اندازی و توسعه بنگاه‌ها و نهادهای اقتصادی بخش فرهنگ در استان؛	
دولت/ هنرمندان / رسانه‌ها	برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی مستمر و هدفمند برای مدرسین، با توجه به تحول در روش‌ها و سرفصل‌های آموزشی هنر در دنیا	
دولت/ هنرمندان / رسانه‌ها	تشکیل کارگروه‌های تخصصی از هنرمندان برجسته در دستگاه‌های دولتی مرتبط؛	
دولت	در نظر گرفتن تسهیلات بانکی کم‌بهره برای حضور هنرمندان در مجامع بین‌المللی	
دولت	اعطای تسهیلات بانکی به مشاغل فرهنگی	
دولت/ هنرمندان / رسانه‌ها	توجه به ماهیت، اصالت، هویت، جنبه‌ها و تأثیرات زیبایی‌شناختی و روان‌شناختی و قدرت اثربخشی هنرها و به‌کارگیری صحیح، متناسب و کارشناسانه آن‌ها در فضای شهری، فرهنگی و اجتماعی	
هنرمندان / دولت / رسانه‌ها	شفاف‌سازی درباره ضرورت‌های وجودی و گسترش کمی و کیفی آثار هنری فاخر در اماکن عمومی؛	
دولت	تخصیص یارانه‌های فرهنگی و هنری و حمایت از مخاطب و مصرف‌کننده آثار فرهنگی و هنری، بجای تولیدکننده آثار؛	
دولت/ هنرمندان / فعالان اقتصادی / رسانه‌ها / جامعه	برگزاری جشنواره‌ها و نمایشگاه‌های مستمر، باهدف تقویت بازار و اقتصاد هنرهای بومی و اصیل	
دولت	عملیاتی نمودن معافیت‌های مالیاتی حوزه فرهنگ و هنر؛	
دولت	تنظیم مقررات، استقرار و تقویت فعالیت تعاونی‌های فرهنگی و تشکل‌های صنفی - هنری؛ به استناد ماده ۱۱۶ بند «الف» برنامه چهارم توسعه؛	
دولت/ هنرمندان	تشکیل کارگروه‌های علمی-پژوهشی و حمایت اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی و سایر نهادهای ذی‌ربط به‌منظور افزایش مجلات و نشریات تخصصی حوزه هنر	

نتیجه

شرایط فرهنگی و اقتصادی از عوامل مهم در گردش اقتصادی هنر هستند. باگذشت زمان و تغییر مفهوم و کارایی هنر و به وجود آمدن جریان‌های جدید هنری، سلیقه و معیار پذیرش آثار و به‌تبع آن، نوع مخاطب و خریدار اثر نیز تغییر کرده است. سفارش‌دهندگان سنتی در قرون گذشته که خریداران اصلی آثار هنری بودند، امروز به لایه‌ها و قشرهای مختلف با پیچیدگی زیاد تبدیل شده‌اند. انواع محصولات هنری نیز مخاطب و به‌تبع، خریدار و مصرف‌کننده خاص خود را می‌طلبند. در بررسی گردش اقتصادی و در مقوله خرید و فروش آثار هنری با توجه به تفکیک آثار هنری می‌توان نوع بازار و سهم آن را مشخص کرد و با بررسی نقاط ضعف و قوت می‌توان کمبود گردش مالی آن رشته‌ی هنری را

جبران کرد. بررسی نظام پیچیده اقتصادی معاصر چه در سطح ملی و چه بین‌المللی و چند نمونه از مهم‌ترین این عوامل نشان می‌دهد، این گردش مالی منوط است به بررسی نظام حساب‌های مالی که امروزه عموم کشورهای جهان برمبنای آن، مطالعات مربوط به متغیرهای اقتصادی کلان در اقتصاد ملی (مانند مصرف، تولید و درآمد) را به صورت سالانه گردآوری می‌نمایند. برای مثال، آنجا که درآمد ملی در چارچوب نظام طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی برحسب فعالیت‌های تولیدی اندازه‌گیری می‌شود، آمار مربوط به تولیدات فرهنگی و هنری در چند گروه فعالیت پراکنده شده است. مهم‌تر از آن، برخی مسائل مفهومی در اندازه‌گیری متغیرهای اقتصادی ذی‌ربط (مانند ارزش پولی مصرف کالاها و خدمات فرهنگی) مطرح است. در واقع، بزرگ‌ترین نقیصه حساب‌های ملی در بخش فرهنگ و هنر و زیر بخش‌های آن، عدم اصلاح این حساب‌ها متناسب با تحولات جایگاه این بخش در اقتصاد ملی است. برای محاسبه گردش مالی کالا و محصولات هنری، هم آثار هنری و هم لایه‌های مختلف جامعه که نقش مخاطب و خریدار را دارند باید شناسایی شوند. برای افزایش گردش مالی در عرصه هنر و رونق بازار آن باید نقاط ضعف و قوت را در بازار فروش شناسایی کرد و با راهکارهای برنامه‌ریزی شده، به بهبود وضع این بازار کمک کرد. هرچند در تولید هنرهای تجسمی هزینه کمتری صرف می‌شود، ولی باین وجود مبالغ بالا و گاهی باورنکردنی را در بازار هنر به خود اختصاص داده‌اند. این یکی از موضوعاتی است که اقتصاد این نوع هنر را خاص‌تر از سایر حوزه‌های هنری نشان می‌دهد. البته، در ارزش‌گذاری یک اثر هنری عناصر متعددی دخالت دارند مانند هویت تاریخی، آوازه، سبک و ملیت هنرمند. ولی اگر بخواهیم در این مقوله نیز همچون نقد هنر از مؤلف صرف نظر کنیم می‌توان به گزینه‌های دیگر از جمله منتقدان، دلالان و مشاوران و گالری‌ها اشاره نمود؛ اما در این میان نمی‌توان از عاملیت گذر زمان غافل شد، زیرا گاهی فاصله زمانی باعث بهتر دیده شدن اثر می‌شود. از آنجایی که ویژگی‌های ساختاری هنر باعث می‌شود که مستقیم دست در دست اقتصاد نگذارد، در هیچ‌یک از مراحل تولید نمی‌توان قیمت یک نقاشی یا مجسمه را تخمین زد، گاهی به زعم کسانی همچون مارسل دوشان به مقابله با تجاری‌سازی و تکثیر هنر می‌پردازد تا همچنان ماهیت مستقل آن محفوظ بماند. ماهیت ساختاری هنر علی‌رغم تمام تغییر و تحولات سبک‌ها در هنرهای تجسمی، ثابت به نظر می‌رسد و جریان مدرن‌سازی و پسامدرن‌سازی هنر هم نتوانسته است آن را دگرگون کند، زیرا بنا بر نظریه سیستمی کارکرد را ساختار تعیین می‌کند و ساختار هنر همواره یک انتظار دارد که همان تداوم حیات هنر است. انتظار همان کارکرد است که با حفظ جنبه‌های استثنایی اقتصاد هنر اجازه نمی‌دهد یک اثر هنری به یک کالای اقتصادی تبدیل شود و این بیش از هر چیز در اقتصاد هنرهای تجسمی روی می‌دهد. در پاسخ به پرسش نخست این پژوهش، یافته‌ها نشان می‌دهد در بین آسیب‌های اقتصاد هنر در استان گلستان عامل دولت، هنرمندان، رسانه، جامعه و فعالان اقتصادی در رتبه اول تا پنجم اهمیت قرار دارند. همچنین نتایج حاکی از آن است که در بین موارد فرعی هرکدام از عوامل برای هنرمندان عامل نزول سطح کیفی هنر با تجاری‌سازی، برای دولت عامل ناکافی بودن سیاست‌های حمایتی و تشویقی دولت، برای فعالان اقتصادی عامل عدم وجود اصناف هنری و وابستگی مالی به دولت، برای رسانه عامل عدم گسترش فرهنگ و هنر، برای جامعه عامل جای نگرفتن هنر در سبد جامعه هزینه‌ای مردم و برای فعالان اقتصادی عامل عدم وجود اصناف هنری و وابستگی مالی به دولت در رتبه اول قرار دارند. بعلاوه در پاسخ به پرسش دوم پژوهش نتایج پژوهش مواردی مانند تشویق هنرمندان به خلق آثار مرتبط و متناسب با نیاز و ابعاد فرهنگی و اقلیمی جامعه، ارتقاء سواد هنرمندان و دانشجویان در زمینه مؤلفه‌های اقتصاد هنر؛ ایجاد بازارچه‌ها و گذرهای فرهنگ و هنر و برگزاری حراج‌های استانی در سطح ملی و بین‌المللی؛ و اجرایی نمودن طرح خرید و سفارش آثار و کالاهای فرهنگی و هنری در

دستگاه‌های دولتی به استناد مصوبات جلسه ۵۳۱ شورای انقلاب فرهنگی مورخ ۹/۱۰/۱۳۸۲ (۱٪) و ۵/۰٪ (از اعتبارات) بر اساس نظر کارشناسان خبره؛ و ماده ۱۰۴ «بند «ی» و بند «و»» برنامه چهارم توسعه را از جمله راهکارهای مهم جهت بهبود شرایط اقتصاد هنر در استان گلستان بیان می‌کند.

منابع و مأخذ

- ابوترابی، محمدعلی؛ بهرامی، لیلا. (۱۳۹۴). نقش دولت در توسعه اقتصاد، مجله پژوهش هنر، شماره ۹ ابینگ، هانس. (۱۳۹۲). درآمدی بر اقتصاد استثنایی هنر؛ چرا هنرمندان فقیرند، ترجمه حمیدرضا ششجوانی، انتشارات دانشگاه هنر اصفهان.
- احمدی، سید بدرالدین. (۱۳۹۴). سازوکارهای جهانی‌شدن هنر ایرانی، تهران: مرکز ملی مطالعات جهانی‌شدن.
- اشرفی، محمدعلی. بهار. (۱۳۹۳). اقتصاد هنر یا هنر اقتصادی، مجله رشد آموزش هنر، شماره ۳۷ بختیاریان، مریم. (۱۳۹۶). مواجهه‌ی گفتمان هنری و اقتصادی در هنرهای تجسمی، مجله علمی-پژوهشی هنرهای زیبا، هنرهای تجسمی، شماره ۷۱
- پنجه باشی، الهه؛ زمانی، پریا. (۱۳۹۴). بررسی تأثیرات بسته‌بندی در اقتصاد هنر، مجله پژوهش هنر، شماره ۹
- توکلی، احمد. (۱۳۸۰). بازار-دولت، کامیابی‌ها و ناکامی‌ها، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها، سمت.
- حسینی، مرضیه السادات؛ جوانی، اصغر؛ بیدرام، رسول. (۱۳۹۷). تبیین فرآیند مشارکت نقاشان معاصر ایران در حراجی‌ها، مجله علمی-پژوهشی نگره، شماره ۴۶.
- دولت‌آبادی، مونا؛ ترکستانی، محمد صالح؛ مظلومی، نادر. (۱۳۹۴). تأثیر موانع اقتصادی مؤثر بر رشد و توسعه بیمه آثار هنری در ایران، مجله پژوهش هنر، شماره ۹
- راوودراد، اعظم. (۱۳۷۸). تبیین فیلم و جامعه، فارابی، فصلنامه مرکز مطالعات و تحقیقات زنان، شماره ۳۴، دانشگاه تهران.
- راوودراد، اعظم. (۱۳۸۰). تغییرات نقش زن در جامعه و تلویزیون، پژوهش زنان، فصلنامه مرکز مطالعات و تحقیقات زنان، دانشگاه تهران.
- محمدی، سمانه. ۱۳۹۴. عوامل تأثیرگذار بر روند تحولات اقتصاد هنر، مجله پژوهش هنر، شماره ۹.

Pathology of Visual Art Economy and Providing Solutions to Improve It:*

Case Study of Golestan Province

Gholamreza Hassani PhD, Assistant Professor, Department of Art, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Aliabad Katul Branch, Aliabad Katul, Iran.

Majid Ashrafi, PhD, Assistant Professor, Department of Accounting, Faculty of Management and Accounting, Islamic Azad University, Aliabad Katul Branch, Aliabad Katul, Iran.

Received: 2022/02/26 Accepted: 2022/08/02

Art has a special place and plays a significant and practical role in the development of cultural societies. Hence, the economics of art, especially fine arts, is one of the main drivers of artistic activities. The studied topic (art economy) is basically a young and new topic that has been raised in our country; therefore, it is necessary to deal with it comprehensively and to identify its capacities and to implement its results. Although less money is spent in the production of visual arts, they still command high and sometimes unbelievable amounts in the art market. This is one of the issues that shows the economy of this type of art more than other art fields. However, several elements are involved in valuing an artwork, such as the historical identity, reputation, style, and nationality of the artist, but if we want to ignore the author in this category as art criticism, we can point to other options such as critics, brokers, consultants and galleries. In the meantime, we cannot ignore the effect of the passage of time, because sometimes the time gap makes the work better seen. Since the structural characteristics of art make it indirectly related to the economy, the price of a painting or sculpture cannot be estimated in any of the production stages. Sometimes, according to people like Marcel Duchamp, it fights against the commercialization and reproduction of art in order to preserve its independent nature. The structural nature of art, despite all the changes and evolutions of styles in the visual arts, seems to be constant, and the modernization and post modernization of art have not been able to transform it, because according to the systemic theory, the structure determines the function and the structure of art always has an expectation which is the continuation of the life of art. Expectation is the same function that does not allow a work of art to become an economic commodity by maintaining the exceptional aspects of the economy of art, and this happens more than anything in the economy of visual arts. The present study while seeking to develop an active and functional relationship between art and economy, studies the **research questions** in terms of the economic situation of visual artists in Golestan province and after pathology, seeks and proposes solutions to improve it. The research **method** was mixed (qualitative and quantitative). The current research was conducted using a library and field method. The necessary data were collected from library and internet databases and in the field method through questionnaires and interviews. The statistical population of the present study included 3 categories: a) experts in the field of economics and entrepreneurship; b) Famous and skilled artists in the field of visual arts

*This paper is extracted from the extracurricular research project, titled "Pathology of Art Economy and Providing Solutions to Improve It:Case Study of Golestan Province" which is conducted with collaboration of the Artistic Center of Golestan Province and Islamic Azad University, Aliabad Katul Branch.

(painting, graphics, calligraphy and painting); c) Policymakers in the field of art. To do this, 10 people are selectively selected from each of the first, second and the third categories; a total of 30 people were considered. Delphi technique was used to analyze the data in the qualitative part to identify the damages and solutions to improve them. In the quantitative part, according to the opinion of experts and using the AHP technique, the prioritization of damages and solutions for their improvement were discussed. The geographical scope of the current research was Golestan province and the research timespan was 2018 to 2019. Findings showed that among the damages of art economy in Golestan province, factors of government, artists, media, society and economic activists are from the first to the fifth place. Sub-cases of each factor show that for artists the factor of decline in the quality level of art due to commercialization, for the government the factor of insufficient government support and incentive policies, for economic actors the factor of the absence of art guilds and financial dependence on the government, for the media the factor of lack of the spread of culture and art, for the society absence of art in the society's basket of expenses, and for the economic activists the absence of art guilds and financial dependence on the government are in the first place. In the continuation, the strategies for improving the damages of art economy were identified from the point of view of experts and the relevant institution for the implementation of that strategy was also identified. As a **result**, encouraging artists to create works that are relevant and appropriate to the needs and cultural and climatic dimensions of the society, improving the literacy of artists in the field of economic components of art; creating bazaars and cultural and art fairs and holding provincial auctions at the national and international levels; and the implementation of the plan to purchase and order cultural and artistic works and goods in government institutions are among the important strategies to improve the conditions of the art economy in Golestan province.

Keywords: Art Economics, Visual Arts of Iran, Media, Golestan Province

References: Abing, Hans. (2013). *An Introduction to the Exceptional Economy of Art; Why artists are poor*, translated by Hamid Reza Sheshjavani, Isfahan University of Arts Publications.

Abu Turabi, Mohammad Ali; Bahrami, Leila (2015). *The Role of Government in Economic Development*, Journal of Art Research, No. 9.

Ahmadi, Seyed Badraddin (2015). *Mechanisms of Globalization of Iranian Art*, Tehran: National Center for Globalization Studies.

Ashrafi, Mohammad Ali Spring. (2014). *Art Economics or Economic Art*, Journal of Art Education Development, No. 37.

Bakhtiari, Maryam. (2016). *Exposure of Artistic and Economic Discourse in Visual Arts Journal of Fine Arts*, Visual Arts, No. 71 Claw, goddess.

Cowen, Tyler (1996), *Why I Do Not Believe in the Cost-Disease: Comment on Baumol*”, Journal of Cultural Economics, N.20, PP. 207-214.

Dolatabadi, Mona; Turkestani, Mohammad Saleh; Mazlumi, Nader. (2013). *the Impact of Economic Barriers on the Growth and Development of Art Insurance in Iran* Journal of Art Research, No. 9.

Heibrun, James & M. Gray, Charles (2004), *the economics of Art and Culture*, Second Edition, Cambridge University Press, Cambridge.

Hosseini, Marzieh Sadat; Javani, Asghar; Bidram, Rasoul. (2018). *Explaining the process of participation of contemporary Iranian painters in auctions*, Nagreh Scientific-Research Journal, No. 46.

Klamer, Ario (1996), *the Value of Culture: On the Relationship between Economics and Arts*, Amsterdam University Press, Amsterdam.

Rawdrad, Azam. (1999). *Film and Society Explanation*, Farabi, Quarterly Journal of the Center for

Women's Studies and Research, No. 34, University of Tehran.

Rawdard, Azam. (2001). Changes in the role of women in society and television, Women's Research, Quarterly Journal of the Center for Women's Studies and Research, University of Tehran.

Tavakoli, Ahmad (2001). Bazaar-Government, Successes and Failures», Tehran: Organization for the Study and Compilation of University Humanities Books, Samat.

Zamani, fairies. (2013). Investigating the effects of packaging on art economics, Journal of Art Research, No. 9.

Zorloni, Alessia (2013), The Economics of contemporary of Art: Markets, Sterategies and Stardom, Springer, Heidelberg.

Zorloni, alessia. (2013). The economics of contemporary art (markets, stratgies, and stardom), labrary of congress control Springer.

www.noormags.ir